

УДК 316.334.56(477.54-25):316.473-057.875-054.62

DOI: 10.26565/2220-7929-2020-57-05

Бондаренко Ганна Анатоліївна

кандидат історичних наук, старший викладач
Харківський національний університету імені В. Н. Каразіна
Майдан Свободи, 4, 61022, Харків, Україна
Email: abondarenko@karazin.ua
ORCID: 0000-0001-9991-7561

ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙНЯТТЯ МІСТА ХАРКОВА ІНОЗЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ (ЗА ДАНИМИ АНКЕТУВАННЯ)

У статті проаналізовано результати анкетування іноземних студентів в м. Харків. Було опитано 182 студенти з 10 країн світу. Анкетування пройшли виключно студенти першого року навчання, проте частина респондентів має вік у діапазоні 20–25 років, що можна прирівнювати до 3–5 курсу українських студентів. На прикладі іноземних студентів Харківського національного університету досліджується міжкультурна чутливість та сприйняття іноземцями українського міста. Встановлено, що іноземні студенти мають певні знання про місто, які формуються завдяки процесу зіставлення з власним досвідом. Для іноземних студентів місто Харків передусім є студентським містом. Примітно, що студенти, які назвали місто Харків «студентським містом», переважно вважають його типовим «українським містом». Це може говорити і про їхнє сприйняття України загалом. Попри ствердну відповідь про гарну орієнтацію в місті, у більшості опитаних виникли складнощі з визначенням конкретного об'єкта чи пам'ятника, які формують певне «обличчя міста». Анкетування засвідчує їх вельми обмежене пересування містом. «Обличчям міста» вони здебільшого називають Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. Вочевидь, осягнення міського простору в цих студентів відбувається досить повільно. Значна частина студентів (спираючись на досвід своєї культури) бажає спілкуватися у своєму колі та не схильна пізнавати особливості міста. Отже, залишається відкритим питання, як допомогти студентам перейти на нові рівні розуміння міста та мінімізувати «культурний шок» за допомогою залучення їх до міського

© Бондаренко Г. А., 2020

простору. Дослідження специфіки сприйняття міста іноземними мешканцями є одним із варіантів дослідження міжкультурної комунікації, яка все більше визначає обличчя не лише того чи того міста, а й нашого часу.

Ключові слова : *іноземні студенти, міжкультурна комунікація, міський простір, місто Харків.*

Виявлення «обличчя» міста неможливо без дослідження думок та вражень такого важливої групи міських мешканців, як іноземці. Іноземні мешканці є тим елементом, що може привносити в культурні практики того чи того міста зовсім нові явища. Саме іноземці зазвичай створюють в містах нові культурні та релігійні простори; їхня присутність зумовлює активну культурну взаємодію. Завдяки цьому може відбуватися зміна «обличчя» та «мови» міста. Останнім часом в Україні серед іноземців значну частку становлять студенти. Втім, слід зазначити, що іноземні студенти вже протягом багатьох десятиліть навчаються у ЗВО України. Принаймні їхня присутність у деяких містах України стала помітною ще з 1960-х років. У вітчизняній педагогічній та юридичній літературі за ці роки накопичено чималий досвід, який стосується методів викладання іноземним студентам різних дисциплін (Materialy Mizhnarodnoi XXIII-i naukovo-praktychnoi konferentsii 2019; Materialy IV-i Mizhnarodnoi naukovo-metodychnoi konferentsii 2018). Останнім часом увагу науковців сконцентровано на механізмах забезпечення прав іноземних студентів (Lysak 2016, 102-7), чинниках їхньої адаптації до навчального процесу (Morhunova 2014, 36-9) тощо.

Останніми роками іноземців в Україні стало помітно більше, міжетнічні контакти не завжди безхмарні, подекуди спостерігаються жорстокість та насильство щодо іноземних громадян. Наприклад, журналіст Центру «Наш світ» А. Кравчук у своїй роботі (Kravchuk 2018) кілька параграфів присвятив саме проблемі інцидентів прояву ненависті щодо іноземних громадян (за ознакою національної / етнічної належності та злочинам за ознакою «раси» чи «кольору шкіри»). Він акцентував увагу на сприйнятті іноземців українським соціумом, проблемах міжкультурної комунікації.

Крім того, все частіше з'являються інтерв'ю з іноземними студентами та репортажі про їхні настрої. Зокрема М. Голдхабер вивчала життя студентів з Африки у м. Львів. Про результати свого дослідження вона розповіла в інтерв'ю електронному виданню «Варіанти» (Bondarenko

2015). Дослідниця опитала кілька десятків африканських студентів та зробила висновки про закритість мікрокосму їхнього повсякдення, про певні страхи включення в міський простір та почуття відокремленості від міського життя. У мережі легко можна знайти й думки самих студентів, які підтверджують такі висновки. Зокрема, наведемо один такий приклад, коли іноземний студент поділився своїми проблемами, які виникли під час перебування в Україні (Iurkina 2015). Також 2008 року Е. Гарві, стипендіатка програми Фулбрайт, колишня студентка коледжу в Буфало, проводила опитування серед іноземних студентів в м. Київ (Bocheva, Bondarenko, Kholondovych 2011) про безпеку життя в Україні для іноземців і зробила свої невтішні висновки. Отже, у багатьох такого роду публікаціях автори зробили акцент саме на сприйнятті іноземців місцевими мешканцями, на спільних сферах діяльності, формах дозвілля, випадках жорстокості тощо.

Насправді, хоча у вищезгаданих роботах й висвітлюються проблеми адаптації і комунікації іноземних студентів, все ж інтенція досліджень спрямована в один бік, а саме на місцевий соціум, на українське суспільство, тоді як інша сторона міжкультурної комунікації фактично залишається поза увагою. Відповідно в нас не так багато матеріалу для того, щоби визначити особливості сприйняття та розуміння іноземними студентами українського суспільства, нашого культурного надбання. Зокрема це стосується і їхнього сприйняття міського простору (адже іноземні студенти навчаються переважно у великих містах України). Чомусь ці питання залишаються поза рамками досліджень. Отже, ми вважаємо надзвичайно важливими такі питання: що знають іноземні студенти про місто; як вони сприймають і розуміють міську архітектуру, свята та міський простір; як орієнтуються в місті; як взагалі вони інтерпретують міський символічний капітал? Відповіді на ці запитання допоможуть вийти на більш високий рівень розуміння іноземними мешканцями нашої країни в цілому.

У зарубіжній історіографії вже починаючи з середини ХХ ст. активно досліджуються проблеми міжкультурної комунікації, проблеми сприйняття іншої культури, стадії адаптації в «чужій» культурі тощо. Першою роботою в цій сфері визнана праця Е. Голла та Д. Трагера «Culture as Communication». Методи міжкультурної комунікації широко використовують у лінгвістичних практиках, під час вивчення нової мови. Доречним є використання моделі міжкультурної чутливості М. Беннетта «Developmental Model of Intercultural Sensitivity» (Bennett 2014). Модель міжкультурної чутливості (DMIS) створив доктор М. Беннетт як теоретичну основу для пояснення того, як люди відчувають

культурні відмінності та використовують їх у повсякденному житті. Згідно з цією моделлю «культурні мандрівники» проходять поетапно такі стадії знайомства та відчуття іншої культури: відмова, захист, мінімізація, прийняття, пристосування, інтеграція. Дослідник запевняє, що, розуміючи, як відчуються культурні відмінності, можна робити прогнози про ефективність міжкультурного спілкування (Bennett 2014). Окрім того, міжкультурна комунікація дає можливість поглянути на особливості прочитання іноземцями «міста як тексту», з'ясувати як відбувається міжкультурна комунікація між іноземцем і міським простором, усвідомлення цінності культурного та символічного капіталу міста. У цьому контексті необхідно назвати дослідження професорів К. Ворда, С. Бочнера, Адріана Фернгема «The Psychology of Culture Shock». Вони досліджували психологічні й соціальні процеси, пов'язані з міжкультурними контактами, включаючи вивчення нових специфічних для носіїв певної культури навичок, управління стресом і подолання незнайомого середовища, зміни культурної самобутності та поліпшення міжгрупових відносин (Ward, Bochner, Furnham 2001). У своїй роботі дослідники також розглянули специфіку культурного шоку в середовищі іноземних студентів, звертаючи головну увагу на психічні особливості міжкультурних контактів та вплив на здоров'я студентів. Автори стверджують, що студенти, які навчаються в інших країнах, а значить, існують в іншій культурі, відмінній від їхньої, змушені боротися з новими для них викликами. Сукупний вплив такого незнайомого досвіду в цілому автори роботи назвали «культурним шоком».

Проблеми адаптації іноземних студентів у незнайомій культурі також досліджували науковці з університету Данді (Шотландія): Ю. Чжоу, Д. Джиндал-Снейп, К. Топпінг та Дж. Тодман (Zhou, Jindal-Snape, Topping, Todman 2008, 63-75). Автори публікації стверджують, що якість психологічного, соціокультурного та освітнього досвіду цієї групи осіб має важливе значення для глобального міжкультурного порозуміння. В своїй роботі вони виокремили основні теорії вивчення іноземних студентів як об'єкта в процесі дослідження культурного шоку та зосередились на проблемі педагогічної адаптації іноземних студентів (Zhou, Jindal-Snape, Topping, Todman 2008, 63-75).

Інша група дослідників міжкультурного спілкування зробила спробу схарактеризувати міжкультурну адаптацію в різних групах, зокрема і серед іноземних студентів (Bierwiałonek, Waldzus 2016, 767-817). Загалом автори статті наголошують, що література, присвячена міжкультурній комунікації іноземних студентів, є еkleктичною і

різноманітною як концептуально, так і емпірично й не має спільного напрямку. Дослідження соціальної адаптації проводили серед іноземних студентів у Російській Федерації, де основною метою було дослідити передусім психологічну адаптацію іноземних громадян в іншій культурі. Автори дослідження виявили, що сприйняття культурної відстані (відмінності зі своєю культурою) пов'язано з меншою або більшою психологічною та соціокультурною адаптацією (Galchenko, van de Vijver 2007, 181-97).

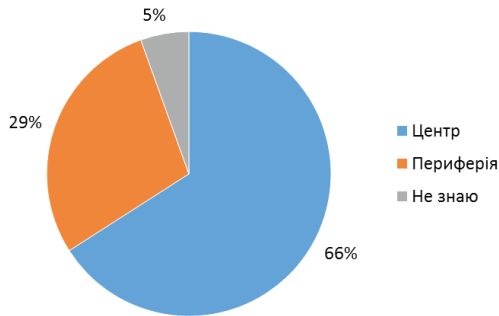
Мета нашого дослідження – з'ясувати, як іноземні студенти сприймають та «читають» міський простір, з якими образами у них асоціюється місто Харків. Для досягнення цієї мети було проведено анкетування іноземних студентів Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Місто Харків вже тривалий час сприймається як студентське місто. До речі, метафора «студентське місто» стала навіть певним брендом Харкова. Останні п'ять років все більше іноземних студентів обирають місто Харків для здобуття вищої освіти (Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна тримає першість у цьому плані серед усіх вишів України).

В основі нашого дослідження – відповіді іноземних студентів на задалегідь підготовлену анкету (англійською мовою). Зокрема, було зібрано та оброблено 182 анкети. Всі опитані студенти навчаються в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна. Під час роботи з іноземними студентами інколи виникали складнощі інтерпретації одержаних відповідей, наприклад, через їхній рівень знання англійської мови. Анкетування проводилося виключно серед студентів першого курсу, які ще не мають великого досвіду проживання в нашій країні. В цьому контексті це є надзвичайно важливим моментом, оскільки перше враження від міста є показовим у дослідженні відчуття відмінностей та характеристики першого сприйняття іншої культури. Слід зазначити, що значна частина респондентів має вік у діапазоні 20–25 років, що можна прирівнювати до українських студентів 3–5 курсу. Тому говорити про їхню юність і відсутність жодного соціального досвіду також не доводиться.

Анкета для іноземних студентів дещо відрізняється від запропонованої подібної анкети для українських студентів. Деякі запитання були спрощені чи зроблено інші акценти. Наприклад, були виключені такі запитання: «Чи можете Ви пояснити, що зображено на гербі Вашого міста» та «Чи можете Ви назвати пісню про своє місто чи ту, яка відповідає його «обличчю»?», оскільки іноземні студенти навряд чи змогли б на них відповісти, маючи незначний досвід проживання в м. Харків.

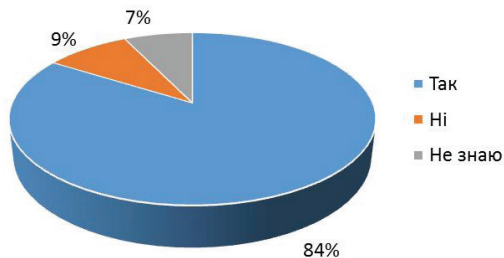
За країнами походження респонденти розподілились у такий спосіб (за зменшенням кількості респондентів): Індія, Іран, Туреччина, Нігерія, Єгипет, Палестина, Марокко, Ізраїль, Туніс, Гана. Зараз масмо анкети студентів з 10 країн світу.

Перше запитання було про асоціацію м. Харкова з центром чи периферією. Більшість опитаних вважає м. Харків центром, а не периферією (див. Діаграма 1). Цікаво, що більшість студентів, які відповіли, що Харків – це периферійне місто, приїхали з Індії. Це не дивно, враховуючи розміри цієї країни та її багатомільйонні міста. Серед тих осіб, які відповіли, що м. Харків – центр, на першому місці студенти з Ірану. Отже, ми бачимо, що перший етап міжкультурної комунікації починається саме з порівняння в межах свого досвіду.

Діаграма 1. Розподіл відповідей на запитання «Місто Харків є центром чи периферією?».

Показово, що на запитання про те, чи легко орієнтуєтесь в місті, переважна більшість студентів відповіла «так» (див. Діаграма 2).

Діаграма 2. Відповіді на запитання «Чи легко Ви орієнтуєтесь в місті?».

Більшість з тих, хто «орієнтується в місті», відповіла, що обличчя міста визначає певний об'єкт (будівля або пам'ятник) (див. Діаграма 3). Серед таких об'єктів на першому місці університет імені В. Н. Каразіна. Результат, який є цілком очікуваним. Лише 54 студенти (30 % опитаних) вважають, що саме університет формує обличчя міста, 29 студентів назвали «обличчям міста» пам'ятник Тарасу Шевченку, а ще 19 студентів – будівлю Держпрому. Були й не типові відповіді, наприклад, один студент з Індії зазначив, що обличчя міста – це втрачений пам'ятник Леніну. Певна частина студентів, попри «вільну» орієнтацію в Харкові, взагалі не змогла назвати хоча б якийсь об'єкт, який символізує наше місто. Очевидно, що респонденти кожен по-своєму уявляють ступінь «вільної» орієнтації містом. Примітно, що декілька студентів у відповіді на це питання зазначили, що місто символізує певні гастрономічні вироби: наприклад, такі продукти, як борщ, компот (студенти з країн Африки), сметана та йогурт, український шоколад (студенти з Туреччини), млинці та зимовий одяг (студенти з Індії). Це можна пояснити відсутністю названих речей на батьківщині опитаних, тому типові речі для переважної більшості українців вони зарахували як особливі саме для нашого міста (оскільки вперше усвідомили їхнє значення і були вражені цим саме в Харкові).

Діаграма 3. Відповіді на питання «Що є обличчям міста Харкова?».

Оскільки найпопулярніша відповідь про «обличчя» міста – це університет імені В. Н. Каразіна, не дивно, що більшість опитаних обрала характеристику «студентське місто» (були запропоновані такі варіанти, як «промислове», «прикордонне», «транспортне», «торгове» та «невизначне» місто). Відповіді розподілилися в такий спосіб: студентське

місто – 124, невиразне місто – 27, транспортне місто – 10, торгове місто та промислове місто – по 9, прикордонне – 3 (див. Діаграма 4). Звичайно, оскільки респонденти належать до студентської спільноти, то передусім вважають місто «студентським».

Діаграма 4. Відповіді на запитання «Яке одне слово найкраще характеризує місто Харків».

Зазначимо, що значна частина опитаних (15 %) відповіли, що місто «невиразне». Переважна більшість з них – вихідці з Ірану. Якщо використовувати модель міжкультурної чутливості Беннетта, то перший етап сприйняття іншої культури – це саме «відмова» від знайомства, відмова порівнювати навколишній світ зі своєю культурою, небажання пізнати й розширювати для себе міський простір. Запитання про улюблене місце відпочинку також є показовим у проходженні етапу «відмови». На наш погляд, про це свідчать відповіді студентів, які нібито знають місто, однак улюбленим місцем відпочинку визначили «гуртожиток», «моя кімната» чи навіть «немає такого місця в Харкові» тощо. Показово, що тих, хто зовсім не зміг визначити своє найулюбленіше місце відпочинку в місті, налічується 23 студенти.

Однак попри це, більшість респондентів, які «легко орієнтуються в місті», назвали найулюбленішим місцем Парк відпочинку імені О. М. Горького (72 респонденти, або 40 %). Були відповіді про «Аризону» (нічний клуб), Ботанічний сад, річку-набережну, кафе, ресторани, боулінг тощо. Дехто з опитаних написав, що бібліотека – найкраще

місце для відпочинку. Серед тих студентів, які «не орієнтуються в місті», також більшість відповіла – «Парк Горького». Така відповідь може бути пов'язана з тим, що сучасна молодь прагне розважатися, вимагає видовищ, розмаїття локацій для селфі тощо. Зазначимо, що Парк відпочинку імені О. М. Горького – це спільний міський простір, за відвідування якого не потрібно платити, тому він залишається популярним для всіх студентів – як іноземних, так і українських. До речі, індійське свято Холі у парку Горького щороку набуває все більшої популярності й серед городян.

Типова ситуація простежується у відповідях на запитання про «найбільш цікаве міське свято». Слід зауважити, що для іноземця складно відрізнити, яке свято – міське, а яке – загальнонаціональне. Тому не дивно, що 78 опитаних (43 %) не змогли визначити, що саме є міським святом. Можливо, і через небажання з'ясувати сутність тих чи тих подій, а можливо, через невиразність самих форм святкування. Тому на це питання лише 9 студентів (5 % опитаних) змогли дати відповідь, що міським святом є «День міста», а переважна більшість відповіла: «Різдво» та «Новий рік». Причому для студентів з Індії це найбільш поширена відповідь. Студенти з Туреччини переважно відповідали, що улюблене міське свято – Великдень. Безперечно, таке сприйняття свята пов'язане з культурною специфікою, розмахом святкування, періодом перебування в місті під час канікул, і, звичайно, що важливо для студентів, кількістю вихідних під час та після цих свят.

Запитання з анкети про найбільш важливу історичну персону міста викликало найбільші складнощі. Відповіді виглядають приблизно так (збережено помилки та стиль респондентів) (див. Табл. 1).

Таблиця 1. Відповіді на запитання «Назвіть одного видатного історичного діяча – уродженця чи мешканця міста».

<ul style="list-style-type: none"> • Містер Каразін • Тарас Шевченко • Лео Ландау • Мечников • Синельников • Іван Мазепа • Володимир Великий • Ярослав Мудрий • Іван Котляревський 	<ul style="list-style-type: none"> • Богдан Хмельницький • Філіп Орлик • Микола Пимоненко • Едвард Лимонов • Геннадій Кернс • Петро Порошенко • не знаю
---	--

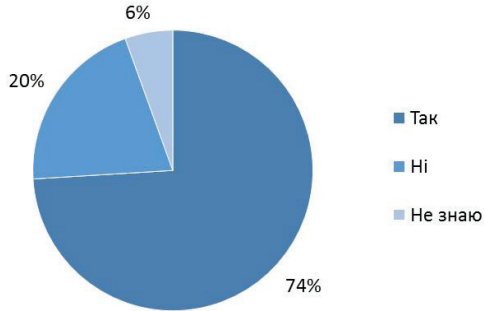
Причому ті студенти, які назвали «обличчям міста» університет імені В. Н. Каразіна, не всі позначили важливість постаті В. Н. Каразіна чи, як деякі писали, «містера Каразіна» для нашого міста. Водночас зазначимо, що все ж 37 студентів (20 % респондентів) назвали його як найважливішу персону для міста. Цікаво, що 33 студенти відповіли, що найважливіша персона для міста – Тарас Шевченко (хоча він жодного разу не був у м. Харків). Тут ми бачимо, що іноземні студенти все ж таки сприймають міський простір, а видагний пам'ятник Кобзареві «прочитують» як свідчення належності Тараса Шевченка до історії міста. У відповідях також проглядаються загальні знання респондентів з курсу історії України для іноземців, бо опитані зазначали тих, про кого чули на лекціях: Володимира Великого, Богдана Хмельницького, Івана Мазепу, Івана Котляревського. Деякі зазначили лауреатів Нобелівської премії, зокрема Л. Ландау. Частково це може бути пов'язано з тим, що пам'ятники трьом нобелівським лауреатам встановлено біля головного корпусу університету. Згадували і сучасників, зокрема Г. Кернеса, П. Порошенка, Е. Лимонова.

Наступне питання про найбільш значущу історичну подію в місті також викликало значні складнощі. Переважна більшість студентів не змогла надати жодної відповіді. З тих респондентів, які визначилися з відповіддю, найпопулярнішим був День Незалежності (30 студентів, або 16 % респондентів, визнали це свято як найважливішу подію для міста) (див. Табл. 2). Але ми знову помічаємо поєднання загальноукраїнського та місцевого. Були поодинокі відповіді про важливість заснування університету; період, коли місто було «першою столицею»; звільнення від німецької окупації; розпад Радянського Союзу; Чорнобильська катастрофа; сучасні події («війна з Росією 2014 року» або «війна 2014 року»). Це вказує на те, що іноземні студенти також цікавляться політичним життям України.

Таблиця 2. Відповіді на запитання «Яку подію в історії міста Ви вважаєте найважливішою?».

- День Незалежності України
- звільнення від німецької окупації
- важливість створення університету
- Перша світова війна
- війни Богдана Хмельницького
- Друга Світова війна
- День жінки
- Чорнобиль
- будівництво метро в місті
- Розпад Радянського Союзу
- Столиця Української Республіки
- Столиця Слобожанщини
- Руїна

Більшість студентів, хоча й не відвідувала інших українських міст, окрім Харкова, визнала, що м. Харків – «типове українське місто» (див. Діаграму 5). Зокрема, більшість індійських студентів вважає Харків типовим українським містом. Знову ж таки, ці відповіді можна пов'язати з першою реакцією на сприйняття іншої культури.

Діаграма 5. Відповіді на запитання «Чи можна назвати Ваше місто «типовим українським містом?»».

Примітно, що студенти, які назвали місто Харків типовим «українським містом», переважно вважають його студентським містом. Це може говорити про їхнє сприйняття України взагалі (див. Табл. 3).

Таблиця 3. Порівняння відповідей про «типовість Харкова» та «найкращого слова-характеристики міста».

Харків – типове українське місто?	Слово-характеристика міста	Кількість відповідей
Так	студентське	95
Так	невизначне	17
Так	торгове	9
Так	індустріальне	6
Так	транспортне	4
Так	прикордонне	1

На запитання, чи хотіли би респонденти переїхати в інше місто, переважна більшість відповіла «так». Причому 73 з них (40% опитаних), хоча й вважають місто «центром», все одно бажають змінити місце проживання. Студенти, які назвали місто «невизначним», при цьому здебільшого не бажають переїздити. Найпопулярнішими містами, куди б хотіли переїхати студенти, виявилися такі великі міста, як Київ, Дніпро, Львів, Одеса.

Використовуючи згадану модель Беннетта, можна сказати про другий етап сприйняття іншої культури, а саме «захист». Іншими словами, М. Беннетт наголошує, що дуже часто сам досвід перебування в іншій культурі, навіть занурення в іншу культуру, не обов'язково спричинює появу конкретних знань про цю культуру (Bennett 2010, 419-49), що ми й підтвердили в дослідженні. Тому не слід пояснювати незнання чи навіть небажання знати щось про місто Харків особливостями самого міста чи його громадян або специфікою конкретних іноземних студентів. Іноземні студенти, освоюючи міський простір, як і всі, хто зіткнувся з новою культурою, проходять певні етапи міжкультурної комунікації, яка найчастіше починається із заперечення та відмови від «пізнання» та «сприйняття», що відбувається внаслідок зіставлення своєї та іншої культури. Проте залишається відкритим питання, як допомогти студентам перейти на нові рівні розуміння міського простору, такі як «прийняття», «приспосовування», «інтеграція» та мінімізувати «культурний шок» за допомогою залучення їх до міського простору.

Підбиваючи певні підсумки, слід наголосити, що іноземні студенти все ж таки дещо знають про місто Харків. Залежно від площі своїх країн та рідних міст вони визначають Харків як «центр» чи «периферію». Завдяки належності до студентської спільноти переважна більшість визначає місто Харків саме як студентське. Попри відповіді про вільну орієнтацію в місті, у студентів виникають складнощі з визначенням конкретного об'єкта чи пам'ятника, які формують певне «обличчя міста». Звичайно, це вказує на їхнє обмежене пересування містом, яке нерідко обмежене станціями метро, маршрутом з університету до гуртожитку. Показовою є також відповідь про найпопулярніше місце відпочинку – парк імені О. Горького. А головним символом міста для іноземних студентів є університет імені В. Н. Каразіна

Іноземні студенти не відрізняють міські й загальноукраїнські свята, можливо, не лише через погане знання / нерозуміння української мови. Імовірно, власне міських свят не так багато чи формат їх проведення та ступінь залучення до них інших мешканців міста (іноземців) не дозволяє їм виокремити та побачити особливість саме міських свят.

Переважає більшість іноземних студентів м. Харкова – представники країн так званого «третього світу». Для їхнього стилю життя характерним є тяжіння до самоізоляції в межах своїх етнічних спільнот, відокремлення себе від «іншої» / «чужої» культури. В місті вже почали формуватися «напівізольовані» квартали за національною ознакою, які істотно відрізняються від інших районів міста своїм зовнішнім виглядом (наявність певних магазинів, кафе швидкого харчування тощо), способом життя та практиками використання суспільного простору. Вочевидь, поки що місто не усвідомило цей факт, бо інакше запропонувало би програми залучення іноземців до загального міського життя.

Уважаємо перспективним надалі продовжити наше дослідження серед студентів різних курсів, і, можливо, інших ЗВО, а також простежити зміни у сприйнятті міста іноземними студентами в динаміці, залежно від досвіду проживання тощо. Вивчення сприйняття іноземними студентами міста є одним із варіантів дослідження міжкультурної комунікації, яка все більше визначає обличчя не лише того чи того міста, а й нашого часу.

References / Бібліографія

Bennett, M. A Short Conceptual History of Intercultural Learning in Study Abroad. In: W. Hoffa & S. Depaul (eds), *A History of U.S. Study Abroad: 1965-Present. Special Publication of Frontiers, The Interdisciplinary Journal of Study Abroad*, 2010, pp. 419-49.

Bennett, M. The Developmental Model of Intercultural Sensitivity. 2014. Available at: <<https://www.idrinstitute.org/dmis/>> [Accessed: 21.08.2019]. DOI: 10.1002/9781118783665.ieicc0182.

Bierwiazzonek, K., Waldzus, S. Socio-Cultural Factors as Antecedents of Cross-Cultural Adaptation in Expatriates, International Students, and Migrants: A Review. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, no. 47 (6), 2016, pp. 767–817. DOI: 10.1177/0022022116644526.

Bocheva, H., Bondarenko, O., Kholondovych, I. Inozemni studenty v Ukraini: osvita chy ekspluatatsiia? 2011. Available at: <http://www.diversipedia.org.ua/sites/default/files/education_or_exploitation_ukr_pdf.pdf> [Accessed: 17.11.2011]. (In Ukrainian)

Бочева, Г., Бондаренко, О., Холоднович, І. Іноземні студенти в Україні: освіта чи експлуатація? 2011. Available at: <http://www.diversipedia.org.ua/sites/default/files/education_or_exploitation_ukr_pdf.pdf> [Accessed: 17.11.2011].

Bondarenko, A. Afrykans'ki studenty u L'vovi: interv'iu z doslidnytseiu Mishel' Holdkhaber. *Varianty*, 2015. Available at: <<https://varianty.lviv.ua/28670-afrykanski-studenty-u-lvovi-interviu-z-doslidnytseiu-mishel-holdkhaber>> [Accessed: 21.08.2015]. (In Ukrainian)

Бондаренко, А. Африканські студенти у Львові: інтерв'ю з дослідницею Мішель Голдхабер. *Варіанти*, 2015. Available at: <<https://varianty.lviv.ua/28670-afrykanski-studenty-u-lvovi-interviu-z-doslidnytseiu-mishel-holdkhaber>> [Accessed: 21.08.2015].

Galchenko, I., Vijver, van de F. J. R. The Role of Perceived Cultural Distance in the Acculturation of Exchange Students in Russia. *International Journal of Intercultural Relations*, no. 31 (2), 2007, pp. 181-97. DOI: 10.1016/j.ijintrel.2006.03.004.

Iurkina, V. Spovid' inozemtsia: yak tse – zhyty i navchatysia v Ukraini? 2015. Available at: <<https://studway.com.ua/inozemci-v-ukraini/>> [Accessed: 10.01.2015]. (In Ukrainian)

Юркіна, В. Сповідь іноземця: як це – жити й навчатися в Україні? 2015. Available at: <<https://studway.com.ua/inozemci-v-ukraini/>> [Accessed: 10.01.2015]

Kravchuk, A. *Zlochynty ta intsydenty nenavysti v Ukraini*. Kyiv, 2018. (In Ukrainian)

Кравчук, А. *Злочини та інциденти ненависті в Україні*. Київ, 2018.

Lysak, O. B. Osvita inozemtsiv v Ukraini: suchasnyi stan, problemy ta marketynhovyi pohliad na shliakhy ikh podolannia. *Visnyk Vinnyts'koho politekhnichnoho instytutu*, no. 4, 2016, s. 102-7. (In Ukrainian)

Лисак, О. Б. Освіта іноземців в Україні: сучасний стан, проблеми та маркетинговий погляд на шляхи їх подолання. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*, № 4, 2016, с. 102-7.

Materialy Mizhnarodnoi XXIII-i naukovo-praktychnoi konferentsii «Vykladannia mov u zakladakh vyshchoi osvity na suchasnomu etapi» (Kharkiv, 6-7 chervnia 2019 r.). Kharkiv. (In Ukrainian)

Матеріали Міжнародної XXIII-ї науково-практичної конференції «Викладання мов у закладах вищої освіти на сучасному етапі» (м. Харків, 6-7 червня 2019 р.). Харків.

Materialy IV-i Mizhnarodnoi naukovo-metodychnoi konferentsii «Aktual'ni pytannia orhanizatsii navchannia inozemnykh studentiv v Ukraini» (Ternopil', 2-4 travnia 2018 r.). Ternopil'. (In Ukrainian)

Матеріали IV-ї Міжнародної науково-методичної конференції «Актуальні питання організації навчання іноземних студентів в Україні» (м. Тернопіль, 2-4 травня 2018 р.). Тернопіль.

Morhunova, N. Formy ta zasoby sotsiokul'turnoi adaptatsii inozemnykh studentiv do umov navchannia v Ukraini: praktychni aspekty realizatsii. *Naukovi pratsi Chornomors'koho derzhavnoho universytetu imeni Petra Mohyly kompleksu «Kyievo-Mohylians'ka akademiia,»* no. 232, 2014, s. 36-9. (In Ukrainian)

Моргунова, Н. Форми та засоби соціокультурної адаптації іноземних студентів до умов навчання в Україні: практичні аспекти реалізації. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія,»* № 232, 2014, с. 36-9.

Ward, C., Bochner, S. and Furnham, A. The Psychology of Culture Shock. 2001. Available at: <https://www.academia.edu/2662056/Psychology_of_culture_shock> [Accessed: 21.08.2019]. DOI: 10.4324/9780203992258.

Zhou, Y., Jindal-Snape, D., Topping, K. and Todman, J. Theoretical Models of Culture Shock and Adaptation in International *Students in Higher Education. Studies in Higher Education.* no. 33, 2008, pp. 63-75. DOI: 10.1080/03075070701794833.

Bondarenko Anna Anatolyevna

Candidate of Historical Science, Senior Lecturer

V. N. Karazin Kharkiv National University

4 Svobody Sq., 61022, Kharkiv, Ukraine

Email: abondarenko@karazin.ua

ORCID: 0000-0001-9991-7561

FEATURES OF PERCEPTION OF THE CITY OF KHARKIV BY FOREIGN STUDENTS (ACCORDING TO THE QUESTIONNAIRE)

In the article the author analyzes the results of the survey of foreign students in Kharkiv. 182 students from 10 countries were interviewed. The survey was conducted exclusively among students of the first year of study, however, some of the respondents have the age in the range of 20 to 25 years, which can be equated to 3-5 courses of Ukrainian students. On the example of foreign students of Kharkiv National University, the author explores the intercultural sensitivity and perception of foreigners of Ukrainian city. International students have been found to have some knowledge of the city, which is shaped by the process of comparison with their experience. For the foreign students, Kharkiv is primarily a student city. It is noteworthy that, in most cases, students who called Kharkiv a «student city» consider it a typical «Ukrainian city». This may also indicate their perception of Ukraine in general. Despite the answer about good orientation in the city, the majority of the respondents had difficulty identifying a specific object or monument that forms a certain «face of the city». The questioning shows that they have very limited city traffic. For the most part, they refer to the city's face as the V. N. Karazin Kharkiv National University. Obviously, the knowledge of these students in the surrounding urban space is very low. A large number of students (based on the experience of their culture) prefer to communicate in their own environment and are not inclined to learn about the features of the city. Therefore, the question remains how to help students move to new levels of understanding of urban space and minimize the «cultural shock» by including them in urban space. The study of the specificity of the perception of the city by foreign residents is one of the variants of the study of intercultural communication, which increasingly determines the face not only of a city, but also of our time.

Keywords: foreign students, intercultural communication, urban space, Kharkiv city.

Бондаренко Анна Анатольевна

кандидат исторических наук, старший преподаватель
Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина
Площадь Свободы, 4, 61022, Харьков, Украина
Email: abondarenko@karazin.ua
ORCID: 0000-0001-9991-7561

ОСОБЕННОСТИ ВОСПРИЯТИЯ ГОРОДА ХАРЬКОВА ИНОСТРАННЫМИ СТУДЕНТАМИ (ПО ДАННЫМ АНКЕТИРОВАНИЯ)

В статье проанализированы результаты анкетирования иностранных студентов в Харькове. Было опрошено 182 студента из 10 стран мира. Анкетирование прошли исключительно студенты первого года обучения, однако часть респондентов имеет возраст в диапазоне 20–25 лет, что можно приравнять к 3–5 курсу украинских студентов. На примере иностранных студентов Харьковского национального университета исследуется межкультурная чувствительность и восприятие иностранцами украинского города. Установлено, что иностранные студенты имеют определенные знания о городе, которые формируются благодаря процессу сравнения со своим опытом. Для иностранных студентов город Харьков прежде всего является студенческим городом. Примечательно, что студенты, которые назвали город Харьков «студенческим городом», в большинстве случаев считают его типичным «украинским городом». Это может говорить и об их восприятии Украины вообще. Несмотря на ответ о хорошей ориентации в городе, у большинства опрошенных возникли сложности с определением конкретного объекта или памятника, которые формируют определенное «лицо города». Анкетирование показывает их весьма ограниченное передвижение по городу. «Лицом города» они в основном называют Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина. Очевидно, познания этими студентами окружающего городского пространства происходит весьма медленно. Значительная часть студентов (опираясь на опыт своей культуры) предпочитают общаться в своем кругу и не склонны познавать особенности города, поэтому остается открытым вопрос, как им помочь перейти на новые уровни понимания городского пространства и минимизировать «культурный шок» с помощью включения в городское пространство. Исследование специфики восприятия города иностранными

жителями является одним из вариантов исследования межкультурной коммуникации, которая все больше определяет лицо не только того или иного города, но и нашего времени.

Ключевые слова: *иностранные студенты, межкультурная коммуникация, городское пространство, город Харьков.*